

Viisi vuosikymmentä Helsingin seudun yhteistyötä

Lauri Jääskeläinen

Pandemian aiheuttaman tauon jälkeen Yhdyskuntasuunnittelun seura ry järjesti 18.11.2022 pitkstä aikaa keskustelutilaisuuden ajankohtaisesta teemasta. Aiheena oli eläkkeelle siirtyneen Hannu Penttilän teos ”Maasta ja metropolista – Omakohtaisia kokemuksiani viideltä vuosikymmeneltä” (2022).

Maanmittausalan koulutuksen saaneen DI Hannu Penttilän (s. 1954) ura on ollut monipuolinen yhdistelmä järjestötoimintaa, poliittisia luottamustehtäviä sekä viranhoitoa niin valtion, Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnan YTV:n sekä Helsingin ja Vantaan kaupungin johtotehtävissä. Kokemusta hän hankki myös maakuntatasolta Hämeen maakuntajohtajana.

Penttilä kävi YSS:n tilaisuudessa läpi omakustanteisen teoksensa aihepiireistä lähinnä maapolitiikkaan ja pääkaupunkiseudun alueidenkäyttöön liittyviä kysymyksiä. Pieneltä osin esille nousivat myös Ruuhka-Suomen luonnonsuojelun käänneet. Itse teoksessa on luonnonsuojelu hyvin edustettuna, sillä Penttilän kolmannen sektorin toiminta oli nuorena partiolaisena keskittynyt erityisesti luonnonsuojeluun ja hän toimi Suomen luonnonsuojeluliiton Ympäristövuoden 1980 projektipäällikkönä. Vasta 24-vuotiaana hänet nimitettiin Espooseen perustetun ympäristönsuojelulautakunnan ensimmäiseksi puheenjohtajaksi.

Penttilä korostaa pitkäjänteisen ja suunnitelmallisen maapolitiikan merkitystä. Väestömäärältään kasvavien seutujen on vaikea huolehtia toimivasta

yhdyskuntarakenteesta ja kohtuullisten elinolojen turvaamisesta ilman vaalikaudet ylittävää ja kunnan strategiaan valintoihin perustuvaa maapolitiikkaa, jota myös lainsäädäntö tukee. Penttilän aloittaessa Vantaan apulaiskaupunginjohtajana vuonna 2015 kaupunki oli ajautunut hänen mukaansa hoipertelemaan maapolitiikasta maamarkkinoille. Penttilä ihmetteli myös suurin sanoin jo kahtena vaalikautena yritettyä lunastuslain uudistusta, joka muuttaisi vuonna 1977 säädetyin ”Kekkosen kompromissin” peruseriaatetta ansiottoman arvonnousun leikkauksesta osana lainsäädäntöä. Jopa oikeusministeriö lähti puhumaan ”oikeudenmukaisesta voitonjaosta” yhteiskunnan ja maanomistajan välillä sekä lunastuskorvauksen korottamisesta. Pian päättyvällä vaalikaudella korvauserusteiden uudistus ei kuitenkaan etene.

Pääkaupunkiseudun yhteistyö lähti Penttilän keräämien tietojen mukaan kehittymään maaliskuussa 1970. Tuolloin Hotelli Marskin yökerhon edessä kokoontunut viisikko, johon kuului pääkaupunkiseudun neljä kunnanjohtajaa ja sisäasiainministeriön kansliapäällikkö Arno Hannus, pääsi yhteisymmärrykseen vapaaehtoisen yhteistyötoimikunnan tarpeellisuudesta. Lakisäätiseksi toiminta muuttui YTV-lailla vuonna 1974, jonka jälkeen toimintaa on kehitetty lakien ja poliittisten suhdanteiden aallokossa vaihtelevalla intensiteetillä. Kataisen ja Stubbin hallitusten kaavailema metropolihallinto kaatui, kun ensin demarit torppasivat vahvoja peruskuntia tavoittelevan PARAS-hankkeen ja vastavuoroisesti kokoomus kaatoi metropolihallintokaavailut. Tämä vuosia jatkunut poliittinen kädenvääntö tavallaan synnytti valtion ja pääkaupunkiseudun 14 kunnan yhteisen MAL-sopimuksen. Penttilä kuvaa sittemmin seitsemälle seudulle laajentunutta MAL-sopimuskäytäntöä menestystarinaksi. Monet muut pääkaupungin ja valtion väliset neuvottelut eivät aina ole poikineet menestyksiä. Esimerkkinä epäonnistumisesta Penttilä halusi tuoda esiin Helsingin kantakaupungin alle suunnitellun Pisara-radan, mutta ottamatta sen enempää kantaa hankkeen järkevyyteen.

Keskustelua tilaisuudessa siivitti Greater Helsinki Vision -kilpailu. Valmistellun ja etukäteen pyydetyn puheenvuoron käyttänyt Pekka Korpinen, Hannu Penttilän edeltäjä Helsingin kaupunkisuunnittelu- ja kiinteistötoimen apulaiskaupunginjohtajana (1991–2007), arvioi vuonna 2007 ratkenneen kilpailun poikineen MAL-sopimuskäytännön. Kilpailussa oli seudun tavoitteelliseksi asukasmääräksi kiinnitetty 2 miljoonaa asukasta vuonna 2050. Määrä on kertaluokaltaan samaa suuruusluokkaa, mihin nykyisellä seudun lineaarisella 1,5 prosentin asukasluvun kasvulla päädyttäisiin, totesi Helsingin nykyinen maankäyttöjohtaja Rikhard Manninen. Hän myös vakuutti Helsingin edelleen edistävän Östersundomin kaavoitusta. Tällä hetkellä tehdään erilaisia vaihtoehtotarkasteluja, kun Helsingin yhdessä Vantaan ja Sipoon

kanssa laatima Östersundomin yhteinen osayleiskaava tuli tyrmätyksi oikeusasteissa. Pekka Korpinen puolestaan piti Östersundomin tilannetta suorastaan murheellisena: ”Osakuntaliitos ja kuntarajan siirto oli kiva saada mutta sen jälkeen lässähti”. Östersundom- ja Natura- keskusteluun osallistui myös arkkitehti Matti Visanti, joka aloitti Östersundom-projektissa vuonna 2007 ja hoiti sitä eläköitymiseensä saakka (2014).

Tilaisuus Helsingin kaupunkiympäristön toimialan Kymp-talossa keräsi nelisenkymmentä osallistujaa. Mukana oli monia alan todellisia veteraaneja, kuten Espoon kaupunkisuunnittelun historian kirjoittanut Pertti Maisala (s. 1939). Hän muun muassa toi esiin Espoon maanhankinnat vuosina, kun Espoo oli vielä kauppala eikä kaupunki. Kiinteistörakenteen hajanaisuus oli tuolloin kuitenkin ongelma – kauppalan aloittaessa toimintansa vuonna 1963 kiinteistöjä oli noin 19 000 kpl. Nuorempaa polvea olisi tilaisuudessa suonut olevan enemmän, totesi ympäristöministeriössä erityisasiantuntijana työskentelevä Juha Nurmi. Mennyt vaikuttaa tulevaan, ja ”kaiken jo kokeneiden” kertomuksista on paljon opittavaa. Samoilla linjoilla oli Helsingin kaupunkiympäristön toimialan johtaja, DI Ville Lehmuskoski. Yhdyskuntasuunnittelun seuran puheenjohtaja Tuomas Santasalo arveli, että vastaavatyypisten tilaisuuksien vahvaa perinnettä kannattaisi seuran lähteä elvyttämään.